

висміює негативні риси характеру людини. Через діалог, порівняння, метафору, тавтологію, інверсію письменник досягає викривального пафосу, вчить дивитися на життєві ситуації з гумором, розпізнавати людські вади, набиратися життєвого досвіду.

Гумористичні твори П. Сороки живляться джерелами фольклору, у яких зосереджено віковий досвід сміхової культури українців. Соковита розмовна мова з влучними дотепами, контрастними порівняннями, самобутністю та оригінальністю допомагає виховувати учнів на кращих зразках гумористичних творів земляків.

Список використаних джерел

1. Література рідного краю. 5-11 класи: Хрестоматія. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 600 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
3. Сорока П.І. Сповідь сатирика: пародії, гуморески, жарти. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1990. 78 с.
4. Кримська світлиця. URL:
<http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&art=7150>

СУРЖИК В УСНОМУ МОВЛЕННІ УЧНІВ У БІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Габайдзе Ганна Василівна

*учитель української мови і літератури, кваліфікаційна категорія
«спеціаліст вищої категорії», педагогічне звання «старший учитель»,*

Опорний заклад Нижньосірогозький ліцей Херсонська область,

gabaidze@ukr.net

Програма з української мови в основній школі спрямована на формування компетентного випускника, який може вільно спілкуватися державною мовою.

На основі лінгвістичних знань учні закладів загальної середньої освіти повинні оволодіти мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності: під час слухання, читання, говоріння, письма. Визначальними в усному і писемному мовленні є культуромовний аспект, зокрема дотримання лексичних норм. Процес формування засадничих українськомовних компетентностей учнів в умовах білінгвізму має виразний соціальний характер і потребує постійної уваги.

Сучасний лінгвальний простір України не монолітний. З огляду на мультинаціональність спостерігаємо хитання українців у визначення мови, яку вони ідентифікують як рідну, якою послуговуються в побуті. На жаль, цей вибір не завжди на користь національної мови.

Прагнення людей до порозуміння, досягнення прагматичних цілей змушує використовувати всі наявні в арсеналі засоби мовлення. Часто це призводить до змішування слів, значень, граматичних форм тощо. В українській лінгвістиці це явище має назву суржик. Зазначеній проблемі присвячено праці таких науковців: Б. Антоненка-Давидовича, С. Єрмоленко, А. Капелюшного, С. Караванського, А. Ковалюка, Л. Масенко, А. Погрібного, Я. Радевича-Винницького, О. Селіванової, О. Сербенської, Л. Ставицької, О. Тараненка, І. Фаріон та ін.

За визначенням Олени Селіванової, суржик – це наявні в мовленні певної частини населення штучно й неприродно поєднані елементи двох або кількох мов, що порушують норми літературної мови [8, с. 7]. Суржик є відхиленням від культури мовлення, яка передбачає володіння нормами літературної мови і доречне, точне, правильне використання її виражальних засобів в різних умовах спілкування. Суржик як мовне явище має не тільки соціальне, але й психологічне підґрунтя. Водночас це стійке мовне явище, яке стимулює російськомовний контент популярних нині соцмереж.

Українсько-російський суржик характеризує мовлення мешканців багатьох регіонів України, зокрема Херсонщини, де в закладах загальної середньої освіти ми проводимо дослідження. Зазвичай суржик поширений у двомовних сім'ях, сфері обслуговування (транспорті, магазинах, розважальних

центрах, перукарнях тощо), лікувальних, освітніх закладах. Найбільшою мірою суржик підтримується побутовою комунікацією. На жаль, заклади загальної середньої освіти не можуть компенсувати побутову російську загальнообов'язковою українською літературною мовою у часовому вимірі освітнього процесу. Тому й фіксуємо численні вкраплення суржику в мовленні учнів. Подолання цієї проблеми у мовно-мовленнєвій підготовці учнівської молоді визначаємо як пріоритетне завдання.

У нашій практиці постійними є уроки чистоти / гігієни мовлення. На уроках розвитку зв'язного мовлення, пояснення нового матеріалу та ін. проводимо хвилину чистого мовлення, де принагідно в ігровій формі звертаємо увагу на культуромовний аспект. Безумовно, у спілкуванні з батьками звертаємо увагу і роз'яснюємо механізм «мовного» перемикування: для того, щоб успішно опанувати українську мову, розвивати мовне чуття, фонетичний слух, потрібно всі види мовленнєвої діяльності в сім'ї: слухання, говоріння, письмо. Крім того, проводимо роботу з текстовим матеріалом: фрагментами усного мовлення з різних сфер життя, в тому числі учнівськими діалогами, де трапляється найбільше суржикових елементів; найбільш уживаними текстами офіційно-ділового стилю (наприклад, оголошеннями) тощо.

Отже, подоланню проблеми активного вживання суржику в мовленні учнів, розвитку їхнього мовного самоконтролю сприяє регулярна робота в закладах освіти, в сім'ї, у побуті, системний, постійний аналіз помилок, спричинених російсько-українською інтерференцією, в їхньому усному та писемному мовленні. Створення сприятливих освітніх умов, заохочення, окреслення переконливих фахових перспектив у синтезі з національно-патріотичним вихованням допомагає учням збагнути суть суржику як проблеми, спонукає оволодіти нормами української літературної мови, підвищити рівень мовленнєвої культури.

Список використаних джерел

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити За заг. ред. О. Сербенської: Посібник. Львів : Світ, 1994. 152 с.

2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / вступ. ст. Б. Тимошенко. 4-те вид., перероб. і доп. Брайтон : Українська книга, 1997. 335 с.
3. Дзюба І. Ще до судилища над «суржиком». *Літературна Україна*. 2004. 1 липня. С. 1.
4. Масенко Л. Суржик у сучасній художній літературі. *Дивослово*. 2011. № 4. С. 25–30.
5. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен. *Дивослово*. 2002. № 3. С. 11–13.
6. Погрібний А. Суржикізація. *Урок української*. 2005. № 1-2. С. 9–14.
7. Поліщук Я. Металінгвістичний феномен суржику. *Українська мова та література*. 2003. Ч. 24. С. 3–12.
8. Селіванова О. Проблема форм міксації мов у соціолінгвістиці. *Мова і суспільство*. 2011. Вип. 2. С. 3–10.
9. Ставицька Л., Труб В. Суржик: міф, мова, комунікація. *Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти: Зб. Наук. праць*. Київ, 2007. С. 31-120.
10. Тараненко О. О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 14–30.